

การเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทย

ตีวรุฐ ขารพ^{1*}, วัชรီ คุณภิตติ², นรพล จินันท์เดช³

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาบริหารธุรกิจ โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240

² Ph.D., รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

³ D.B.A., อาจารย์ประจำสาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

*ติดต่อผู้พิมพ์: ตีวรุฐ ขารพ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาบริหารธุรกิจ โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร 10240 อีเมล: apollozivavut@gmail.com

บทคัดย่อ

การเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทย

ตีวรุฐ ขารพ^{1*}, วัชรီ คุณภิตติ², นรพล จินันท์เดช³

ว. เภสัชศาสตร์อีสาน 2564; 17(2) : 1-14

รับบทความ : 9 มิถุนายน 2563

แก้ไขบทความ: 20 ตุลาคม 2563

ตอบรับ: 2 ธันวาคม 2563

บทความนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืน และการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทย ศึกษารูปแบบและลักษณะการประกอบธุรกิจขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบจำลองการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทย จากการทบทวนทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเติบโตอย่างยั่งยืน ดังนี้ นโยบายแห่งชาติด้านยาและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมยาให้มีความยั่งยืน และประเทศมีความมั่นคงทางยา ภายในระยะเวลา 20 ปี อุตสาหกรรมผลิตยามีความสำคัญต่อสุขภาพของประชาชน ความมั่นคง และเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในภาวะปกติและในภาวะฉุกเฉิน แต่พบว่าผู้ประกอบการเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่มีความมั่นคงในอุตสาหกรรมกิจการที่มีรายได้สูงสุดของอุตสาหกรรมเป็นการร่วมทุนของผู้ถือหุ้นไทยกับต่างชาติ สภาพทั่วไป สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มของอุตสาหกรรมมีศักยภาพต่ำที่สุดในอุตสาหกรรมสุขภาพทั้งหมด มีผู้ผลิตเพียง 5 แห่งที่สามารถผลิตวัตถุดิบทางยาที่เป็นตัวยาสำคัญได้เอง โดยเป็นการผลิตวัตถุดิบตัวยาเก่าไม่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต และพึ่งพาการนำเข้าตัวยาสำคัญจากต่างประเทศร้อยละ 90 ทำให้ประเทศยังไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืนและความมั่นคงทางยาโดยเฉพาะในสถานการณ์โรคระบาดทั่วโลก เช่น โควิด-19 และในภาวะสงคราม นำไปสู่การนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตอย่างยั่งยืน แนวคิดไตรห่วงโซ่แห่งคุณค่า และแนวคิดไตรกำไร ได้แสดงให้เห็นความจำเป็นของความยั่งยืนโดยวัดผลกระทบของกิจกรรมขององค์กร ไตรกำไรที่เป็นบวกสะท้อนถึงมูลค่าที่เพิ่มขึ้นในบริษัท ซึ่งรวมถึงผลกำไรและมูลค่าของผู้ถือหุ้น ทูทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสรุปได้ว่ามาตรการวัดการเติบโตอย่างยั่งยืนมี 3 ค่าสังเกตหลัก ได้แก่ ผลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ ผลการดำเนินงานด้านสังคม และผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวคิดในการสร้างแบบจำลองการเติบโตอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การเติบโตอย่างยั่งยืน, องค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบัน, ไตรห่วงโซ่คุณค่า, ไตรกำไร

Sustainable Growth in Pharmaceutical Manufacturing Firms of Thailand

Sivavut Kharop^{1*}, Watcharee Khunkitti², Norapol Chinuntdej³

¹ Ph.D. Student in Business Administration, Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240

² Ph.D., Associate Professor, Lecturer, Department of Pharmaceutical Technology, Faculty of Pharmaceutical Science,
Khon Kaen University, Khon Kaen 40002

³ D.B.A., Lecturer, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University, Hua Mak Subdistrict, Bang Kapi, Bangkok 10240

* **Corresponding author:** Sivavut Kharop, Student in Business Administration, Doctor of Philosophy Program in Social Sciences,
Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240 Thailand
e-mail: apollosivavut@gmail.com

Abstract

Sustainable Growth in Pharmaceutical Manufacturing Firms of Thailand

Sivavut Kharop^{1*}, Watcharee Khunkitti², Norapol Chinuntdej³

IJPS, 2021; 17(2) : 1-14

Received: 9 June 2020

Revised: 20 October 2020

Accepted: 2 December 2020

This article focuses on the factors that affect sustainable competitive advantage and sustainable growth of business organizations in the pharmaceutical manufacturing industry of Thailand in order to propose guidelines to build a model for sustainable growth. By studying the form and nature of business of Thai pharmaceutical manufacturing firms and reviewing the relevant theories and concepts on the development of pharmaceutical industry in Thailand, we identified three key factors that contributed to sustainable growth. These were the national drug policy, the national strategic drug development plan and the national economic and social development plan. The Thai pharmaceutical industry is important to public health, stability and the country's economy, both in normal conditions and in emergencies. Unfortunately, only five percent of pharmaceutical entrepreneurs are stable in the industry. The firms with the highest income in the industry are usually joint ventures of Thai and foreign shareholders. In general conditions, the current situation and trends of the industry appears to have the lowest potential among the whole health industry. Of all Thai manufacturers, only five are able to produce active pharmaceutical ingredients. However, they only produce old drug raw materials that do not require advanced technology for production. Approximately 90 percent of ingredients are imported from foreign countries. As a result, the country is unable sustain itself and provide stability in medicine, especially in emergencies such as the Covid-19 pandemic situation and at war. Therefore, applying concepts and theories related to sustainable growth, such as the triple value chain and the triple bottom line that measure the impact of organizational activities, could be one approach to improve sustainability in this field. These impacts may be reflected in value added to the firms in terms of profits as well as the value of the equity capital of society and the environment. In conclusion, sustainable growth in pharmaceutical manufacturing firms of Thailand can be measured with three main parameters: economic performance, social performance and environmental performance, which can be used as a basis to create a model for sustainable growth in the future.

Keywords: sustainable growth, pharmaceutical manufacturing firms, triple value chain, triple bottom line

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทำให้กิจการผลิตยาแผนปัจจุบันไทย ต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งการผลิตยาภายในประเทศถือได้ว่ามี บทบาทสำคัญต่อการมีรายได้ภายในประเทศ และมีส่วนช่วยอย่าง มากต่อการเข้าถึงยา และการมีอารักขาโรคเพียงพอต่อการ รักษาสุขภาพของประชาชน นอกจากนี้ตลาดยาภายในประเทศ มีมูลค่าสูงกว่าหนึ่งแสนแปดหมื่นล้านบาทนั้น นับว่าตลาดยา มี ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมากที่ยังมีผ่านมาทั้ง ภาครัฐบาลและภาคเอกชนต่างให้ความสำคัญกับความสามารถ ในการแข่งขันขององค์การธุรกิจผลิตยาในประเทศ และได้หา แนวทางในการผลักดันและสร้างเสริมขีดความสามารถในการ แข่งขันขององค์การธุรกิจอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้องค์การธุรกิจ ในอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันมีความ ได้เปรียบในการแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงมีความ จำเป็นที่ต้องทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความได้เปรียบเชิงการ แข่งขันอย่างยั่งยืน และการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจ ในอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทย ศึกษา รูปแบบและลักษณะการประกอบธุรกิจขององค์การธุรกิจผลิตยา แผนปัจจุบันไทย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบจำลองการ เติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทย และประเทศมีความมั่นคงทางยาต่อไป

นโยบายแห่งชาติด้านยา และยุทธศาสตร์การ พัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2564

ประเทศไทยมีการพัฒนาระบบยามาอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน โดยการพัฒนานโยบายแห่งชาติด้านยาเพื่อกำหนด เป้าหมายและทิศทางในการทำงานร่วมกันของหน่วยงาน ภาครัฐบาล และภาคประชาชน ในการแก้ปัญหาให้เกิดการ พัฒนาระบบยาอย่างต่อเนื่อง ทันทีกับบริบทและสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไป (Food and Drug Administration, 2017) นโยบายแห่งชาติด้านยาและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยา แห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์และ เป้าประสงค์ที่สำคัญด้านระบบยาของประเทศ โดยมีสาระสำคัญ โดยสรุปดังนี้ ประชาชนเข้าถึงยาจำเป็นที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง ใช้จ่ายสมเหตุผล ประเทศมีความมั่นคงด้านยา อย่างยั่งยืน (Food

and Drug Administration, 2017) โดยมีเป้าประสงค์หลักของ นโยบายแห่งชาติด้านยา ได้แก่ ระบบควบคุมยามีประสิทธิภาพ มีธรรมาภิบาล ผู้บริโภคปลอดภัย เพื่อประกันคุณภาพมาตรฐาน ผ่านผู้ผลิตและองค์กรควบคุมยามีประสิทธิภาพ ประเทศมี ความมั่นคงด้านยา สามารถผลิตและจัดหาจำเป็นไว้ใช้ได้ อย่างต่อเนื่อง ทันท่วงที ไม่มีปัญหาขาดแคลน ทั้งในภาวะปกติ และฉุกเฉิน ราคายาในประเทศมีความสอดคล้องกับค่าครองชีพ และความสามารถในการจ่ายของประชาชนและภาครัฐ ประชาชนเข้าถึงยาจำเป็นที่มีคุณภาพอย่างสมเหตุผลเพื่อแก้ไข ปัญหาภาระโรคที่สำคัญ (Food and Drug Administration, 2017)

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ มีทั้งหมด 5 ข้อ ทุกข้อมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีสาระสำคัญดังนี้ (Food and Drug Administration, 2017)

1. พัฒนาระบบควบคุมยาให้มีประสิทธิภาพระดับสากล
2. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการผลิตยา สมุนไพร และชีววัตถุเพื่อความมั่นคงทางยาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
3. พัฒนาระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อ สนับสนุนการเข้าถึงยาจำเป็นของประชาชน
4. พัฒนาระบบและกลไกเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายอย่างสม เหตุผล
5. สร้างเสริมกลไกการประสานเชื่อมโยงนโยบาย และ ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ

จากนโยบายแห่งชาติด้านยาและยุทธศาสตร์การ พัฒนาระบบยาแห่งชาติฉบับนี้ได้ระบุพันธกิจและวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ ผู้เขียนได้เห็นความมุ่งมั่นในพันธกิจที่แตกต่างไปจากฉบับเดิม ในข้อที่เกี่ยวกับพันธกิจในด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตยา ในประเทศเพื่อความมั่นคงทางยา และเพิ่มขีดความสามารถในการ แข่งขันไปสู่ระดับสากล และทำให้ประชาชนเข้าถึงยาจำเป็นที่มี คุณภาพอย่างทั่วถึง ใช้จ่ายสมเหตุผล และทำให้ประเทศมีความ มั่นคงด้านยาอย่างยั่งยืนในระยะเวลา 20 ปีข้างหน้า

สภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทย

อุตสาหกรรมยาเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ อุตสาหกรรมยาและเวชภัณฑ์ หมายถึงยาแผนปัจจุบันและสารเคมีที่ใช้ในการวินิจฉัยและรักษาโรคทุกประเภท (Krungsri Research Center, 2019) นับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ทั้งด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความปลอดภัยในการบริโภค และมีผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขของประเทศ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของชาติ การมีผลิตภัณฑ์ยาที่มีคุณภาพดีและราคาถูก ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงยาได้ง่ายและมีสุขภาพดีตามนโยบายยาแห่งชาติปี พ.ศ. 2560-2564 ปริมาณการผลิตและการบริโภคมียามากไม่ได้อัปเดตอยู่กับภาวะเศรษฐกิจ หากแต่ขึ้นอยู่กับชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพของประชากร อุตสาหกรรมยาของไทยเป็นการผลิตยาสำเร็จรูปที่พัฒนาและคิดค้นสูตรตำรับขึ้นโดยนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ ยาที่ผลิตได้เป็นยาสามัญผู้ประกอบการไทยอยู่ในส่วนนี้เกือบทั้งหมดซึ่งจัดเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise) มีเงินทุนค่อนข้างจำกัด ทำให้การวิจัยพัฒนายาและคิดค้นยาใหม่ทำได้ยาก (Government Saving Bank, 2019) ผู้ประกอบการรายเล็กยังต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันที่รุนแรงทั้งจากผู้ผลิตยาในประเทศ และผู้นำเข้ายาจากต่างประเทศ กิจกรรมส่วนใหญ่มีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีความสามารถในการผลิตยาสามัญที่มีคุณภาพดี และมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นสมาคมไทยอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบัน

โครงสร้างของอุตสาหกรรมผลิตยา แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผู้ผลิตวัตถุดิบหรือตัวยาที่มีการค้นพบแล้ว และคิดค้นพัฒนาเฉพาะเทคนิควิธีการผลิตหรือเปลี่ยนโครงสร้างโมเลกุลต้นแบบ (Original drug) เพื่อผลิตตัวยา และอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มผู้ผลิตยาสำเร็จรูปสามัญ (Generic drug) พัฒนาสูตรตำรับ กระบวนการ วิธีการผสม และการบรรจุเป็นยาสำเร็จรูปแบบต่าง ๆ (Krungsri Research Center, 2019) ลักษณะของการผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทยจำแนกตามเภสัชภัณฑ์ออกเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะของการผลิต ได้แก่ กลุ่มแรก คือ ยาชื่อสามัญ (Generic Drugs) ได้แก่ ยาอันตรายที่ต้องสั่งจ่ายโดยแพทย์และยาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ยาที่ผลิตในประเทศ

มากกว่าร้อยละ 70 เป็นยาในกลุ่มยานี้ ซึ่งอาจแบ่งย่อยตามหลักกฎหมายออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ Ethical Drug หรือ Prescription drug เป็นกลุ่มยาที่ต้องดูแลการใช้และการสั่งจ่ายโดยแพทย์ และเป็นยาอันตราย และยาประเภท Over the counter drug (OTC) สามารถวางจำหน่ายได้ทั่วไปเนื่องจากอันตรายไม่สูงมากหรือเรียกว่ายาสามัญประจำบ้านก็ได้ (Government Saving Bank, 2019) กลุ่มที่สอง คือยารูปแบบใหม่ (New dosage form) เป็นกลุ่มยาที่มีการผลิตในรูปแบบใหม่ เพื่อให้การรักษามีประสิทธิภาพมากขึ้น อาจใช้เทคโนโลยีสูงชิ้นส่วนใหญ่แล้วมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาภายในกลุ่มนี้ในภาคสถาบันการศึกษา กลุ่มที่สาม คือสารเคมีใหม่ (New chemical entities, NEC) เป็นสารสำคัญทางตัวยาและวัตถุดิบทางยาใหม่ (New active substance, NAS) และกลุ่มสุดท้ายคือ ชีววัตถุ (Biological products) ได้แก่ วัคซีน และสารทางชีวภาพ

อุตสาหกรรมผลิตยาสามารถแบ่งตามระดับขั้นของการผลิตได้ 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นต้นเป็นการค้นคว้ายาใหม่ ขั้นกลางเป็นการผลิตวัตถุดิบ ขั้นปลายเป็นการผลิตยาสำเร็จรูป อุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทยโดยรวมมากกว่าร้อยละ 80 เป็นอุตสาหกรรมขั้นปลาย โดยการนำเข้าวัตถุดิบทางยาร้อยละ 90 มาผสมตำรับเป็นยาสำเร็จรูปเพื่อออกจำหน่าย (Krungsri Research Center, 2019) ในรูป ยามัด ยาแคปซูล ยาผง ยาน้ำ ยาครีม ยาฉีด เป็นต้น มีการผลิตยาโดยหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรเภสัชกรรม โรงงานเภสัชกรรมทหาร สภากาชาดไทย และโรงพยาบาลต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จากการประเมินของมูลนิธิสถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง (Food and Drug Administration, 2017) อุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพต่ำที่สุดในอุตสาหกรรมสุขภาพทั้งหมด โดยปัจจุบันบทบาทของประเทศไทยในห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันนั้นเป็นผู้ผลิตยาสำเร็จรูปเป็นหลัก กล่าวคือ เป็นการนำตัวยาสำคัญและวัตถุดิบมาจากต่างประเทศเพื่อผสมและผลิตเป็นยาสำเร็จรูป (Food and Drug Administration, 2017) มีผู้ผลิตเพียง 5 แห่งที่อยู่ในขั้นกลาง ซึ่งสามารถผลิตวัตถุดิบทางยาที่เป็นตัวยาสำคัญ (Active Pharmaceutical Ingredient) ได้เอง ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยวัตถุดิบที่ผลิตได้เป็นวัตถุดิบตัวเก่าไม่ต้องการเทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต (Government Saving Bank, 2017)

ตารางที่ 1 กิจกรรมที่สามารถผลิตวัตถุดิบตัวยาสำคัญ (Active Pharmaceutical Ingredient)

ผู้ผลิตวัตถุดิบตัวยาสำคัญ	ชื่อวัตถุดิบตัวยาสำคัญ
บริษัทไทยนครพัฒนา จำกัด	Aluminium hydroxide
บริษัทโรเดีย ประเทศไทย จำกัด	Aspirin
บริษัทลูปิน เคมีภัณฑ์ ประเทศไทย จำกัด	Erythromycin stearate, Pyrazinamide
องค์การเภสัชกรรม	Deferiphone
องค์การเภสัชกรรมร่วมมือกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ BIOTEC	Oseltamivir phosphate

ที่มา : ดัดแปลงจาก ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน, 2560

แนวโน้มของกิจการผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทย

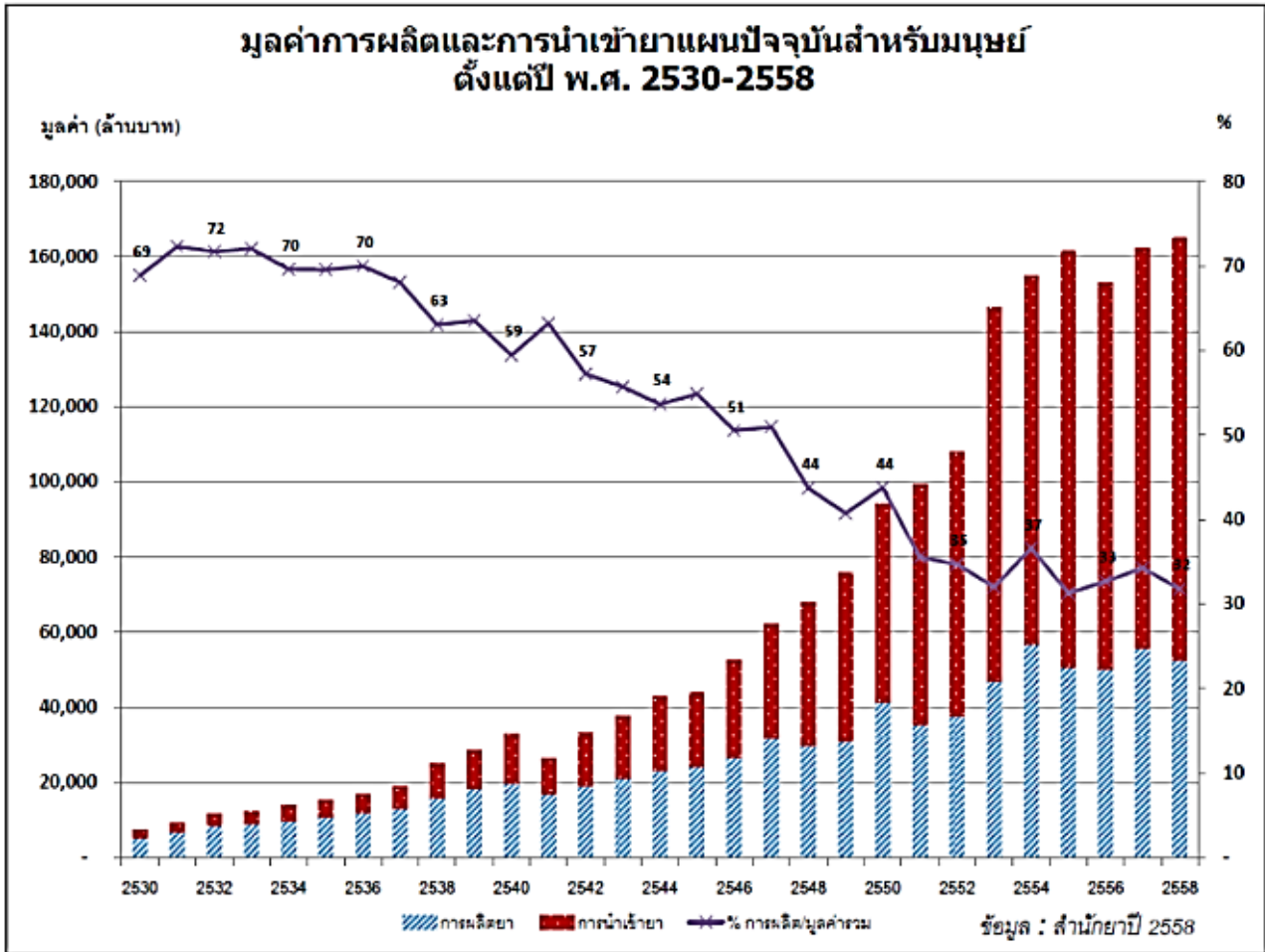
จากข้อมูลที่ได้ค้นคว้าพบว่าโรงงานผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทยมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 163 ราย และรายงานสถานที่ผลิตยาที่ได้รับรองมาตรฐาน PIC/S GMP จากข้อมูลล่าสุดของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2563 มีจำนวน 144 ราย (Food and Drug Administration, 2020) ในระยะเวลา 10 ปี สถานที่ผลิตยาแผนปัจจุบันที่ได้รับรอง PIC/S GMP ลดลงคิดเป็นร้อยละ 11.65 และมีรูปแบบของกิจการที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มยาชื่อสามัญเป็นอุตสาหกรรมหลักในประเทศ มีความสามารถในการแข่งขันได้ในระดับภูมิภาค เนื่องจากเป็นยาพื้นฐานที่ทุกประเทศสามารถผลิตได้ เพียงแต่ประเทศไทยมีเทคโนโลยีและทรัพยากรบุคคลดีกว่าบางประเทศในภูมิภาค โดยการผลิตรักษาโรคของไทยนั้นเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศเป็นหลัก และมีการผลิตเพื่อส่งออกเป็นส่วนน้อย การส่งออกเป็นไปตามการขยายตัวของความต้องการบริโภคในภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะกลุ่มประเทศ CLMV ซึ่งประกอบด้วย ประเทศกัมพูชา ประเทศลาว ประเทศเมียนมา และประเทศเวียดนาม โดยประเทศเวียดนามและประเทศเมียนมาซึ่งเป็นตลาดส่งออกหลักในสินค้ายาของไทย เนื่องจากยาสามัญประจำบ้านของไทยมีราคาถูกกว่ายามาตรฐานเดียวกันในประเทศ ทำให้ยาของไทยยังเป็นที่ต้องการในประเทศดังกล่าว (Government Saving Bank, 2019) จากข้อมูลนี้ผู้เขียนมองเห็นแนวโน้มของจำนวนผู้ผลิตที่ลดลงมากกว่าร้อยละ 10 บ่งบอกถึงอุตสาหกรรมผลิตยาโดยรวมยังไม่มีคามยั่งยืนเพียงพอ จึงมองเห็นความจำเป็นในการศึกษาหาแบบจำลองการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทย

ความสำคัญของอุตสาหกรรมยาต่อระบบเศรษฐกิจไทย

กลุ่มอุตสาหกรรมยาและผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพถือเป็นส่วนหนึ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศที่ต้องการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการผลิตให้มากขึ้นทั้งทางด้านปริมาณการผลิต เทคโนโลยี รวมทั้งคุณภาพ ของยาที่ผลิตต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล มูลค่าตลาดยาภายในประเทศสูงกว่าหนึ่งแสนแปดหมื่นล้านบาทนั้น นับว่าตลาดยามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยจำนวนนี้เป็นการนำเข้าร้อยละ 70 ผลิตในประเทศร้อยละ 30 อุตสาหกรรมยามีมูลค่าการนำเข้ายาจากต่างประเทศสูง (Department of Trade Negotiations, 2020) แต่การส่งออกไม่สามารถแยกจากการนำเข้าได้ชัดเจนเนื่องจากเป็นการนำวัตถุดิบจากต่างประเทศเข้ามาผลิตร้อยละ 90-95 เพื่อผลิตและส่งออก การส่งออกไปยังประเทศในอาเซียนเป็นหลัก โดยเฉพาะประเทศในอาเซียน กลุ่มประเทศ CLMV ประเทศเวียดนามและประเทศเมียนมามีความต้องการยาจากประเทศไทยเนื่องจากมีความเชื่อมั่นในมาตรฐานและคุณภาพและราคาไม่แพง (Government Saving Bank, 2019) การผลิตยาในประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นที่การผลิตยาสำเร็จรูปด้วยการพัฒนาสูตรตำรับเอง ดังนั้นจึงมีบทบาทหลักต่อการมีयाใช้ภายในประเทศอย่างเพียงพอ และมีส่วนช่วยอย่างมากต่อการเข้าถึงยาและการมีการรักษาโรคอย่างเพียงพอต่อการรักษาสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการการผลิตยาสามัญออกจำหน่ายในราคาถูกกว่ายาสีทธิบัตรมาก ซึ่งช่วยลดแทนการนำเข้าและประหยัดเงินตราได้ปีละหลายหมื่นล้านบาท แนวโน้มมูลค่ารวมการผลิตและนำเข้ายาแผนปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่สัดส่วนการผลิตต่อมูลค่ารวมแนวโน้มลดลง และสัดส่วนการนำเข้า

แนวโน้มเพิ่มขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 1 (Food and Drug Administration, 2017) และจากข้อมูลกรมเจรจาการค้ารายงานมูลค่าการส่งออกสินค้าเภสัชภัณฑ์ปี 2563 ลดลงร้อยละ 11.29

แต่มูลค่าการนำเข้าสินค้าเภสัชภัณฑ์เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.70 (Department of Trade Negotiations, 2020)

ภาพที่ 1 มูลค่าการผลิตและการนำเข้ายาแผนปัจจุบันสำหรับมนุษย์
ที่มา : ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธนาคารออมสิน, 2562

โรงงานผลิตยาแผนปัจจุบันมีการปรับปรุงและควบคุมมาตรฐานให้ได้ตามแนวทางมาตรฐานวิธีการที่ดีในการผลิตยา (Pharmaceutical Inspection Cooperation Scheme; PIC/S GMP) เพื่อให้ได้ยาตามมาตรฐานจึงจำเป็นต้องมีการลงทุนเพิ่มขึ้น เป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตยา รวมทั้งความสามารถในการส่งออกผลิตภัณฑ์ยาสู่ตลาดโลก และเป็นแนวทางในการลดมูลค่าการนำเข้ายาสำเร็จรูปและเภสัชเคมีภัณฑ์ ภาครัฐมีนโยบายลดค่าธรรมเนียมการขึ้นทะเบียนตำรับใหม่เพื่อเพิ่มการผลิตในประเทศและลดการนำเข้ายา (Government Saving Bank, 2019) ก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (บีโอไอ) ได้ส่งเสริมการลงทุน

โดยให้สิทธิประโยชน์กรณีลงทุนใหม่และกรณีปรับปรุงโรงงานเดิมโดยการยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร และยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามเขตที่ตั้ง เพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิตยาที่ต้องใช้เงินลงทุนเพื่อปรับปรุงโรงงานผลิตให้ได้มาตรฐาน PIC/S GMP โดยผู้ผลิตที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนภายในปี 2560-2561 จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นเวลา 8 ปี ส่วนผู้ผลิตที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นไป จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นเวลา 5 ปี อุตสาหกรรมการผลิตยายังเป็นหนึ่งในกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ของภาครัฐ (New S-curve) ที่มีแผนสนับสนุนการลงทุนในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) และ

เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่ภาครัฐพร้อมสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณการวิจัยและสิทธิประโยชน์ทางภาษี (Krungsri Research Center, 2019) และบีโอไอออกมาตรการเร่งรัดการลงทุนในอุตสาหกรรมทางการแพทย์เพื่อรับมือกับโรคระบาด COVID-19 โดยให้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติมในการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 50 เป็นเวลา 3 ปี ให้กับกลุ่มอุตสาหกรรมทางการแพทย์ (The Board of

Investment of Thailand , 2020) ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้ต่างชาติเข้ามาใช้ไทยเป็นฐานการผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันมีการเข้ามาลงทุนของกลุ่มทุนจากต่างประเทศ กิจการที่มีรายได้อันดับต้นๆของอุตสาหกรรมมีผู้ถือหุ้นชาวไทยและชาวต่างชาติร่วมลงทุนอยู่ด้วย ทั้งนี้บริษัท แจนเซน-ซีแลก ที่มีรายได้สูงสุดถือหุ้นโดยต่างชาติ 100% ดังแสดงในตารางที่ 2 (Government Saving Bank, 2019)

ตารางที่ 2 กิจการที่มีรายได้อันดับต้นๆของอุตสาหกรรม

ผู้ประกอบการ	สัดส่วนผู้ถือหุ้น	รายได้ (ล้านบาท)		% YOY
		ปี 2560	ปี 2561	
1. บริษัท แจนเซน-ซีแลก จำกัด	อเมริกัน 100%	4,344.87	3,836.64	-11.70
2. บริษัท เบอร์ลินฟาร์มาซูติคอลอินดัสตรี จำกัด	ไทย 51% ฮ่องกง 44.92% อื่น ๆ 4.08%	2,918.33	3,184.68	9.13
3. บริษัท ไทยนครพัฒนา จำกัด	ไทย 100%	2,636.23	3,148.96	19.45

ที่มา : กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562

โดยสรุปแล้วโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยาสำเร็จรูปของประเทศไทยมีความสามารถในการผลิตแตกต่างกันมาก แม้ว่าทุกแห่งจะได้รับมาตรฐานการผลิต PIC/S GMP จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข แต่ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากร การจัดการองค์การยังกล่าวได้ว่ามีความอ่อนแอ ในระยะยาวหากผู้ประกอบการไม่ได้มีการปรับปรุงมาตรฐานและเทคโนโลยีในการผลิต อาจส่งผลกระทบต่อรายได้และความยั่งยืน (Government Saving Bank, 2019) สภาพโดยรวมของอุตสาหกรรมมีความสามารถในการแข่งขันน้อย มีเพียงส่วนน้อยที่มีจัดการที่ดี มีผู้ผลิตในอุตสาหกรรมยาจำนวนมาก แต่พบว่ามีเพียงร้อยละ 5 ที่มีความมั่นคงในอุตสาหกรรม กิจการที่มีความมั่นคงโดยส่วนใหญ่จะร่วมลงทุนกับต่างชาติ (Government Saving Bank, 2019) และมีรูปแบบกิจการที่แตกต่างกัน ผู้บริหารในกิจการผลิตยาส่วนใหญ่เป็นเภสัชกรและมีบางกิจการเป็นเจ้าของโดยเภสัชกรและแพทย์ โรงงานส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการในแบบครอบครัวและเครือญาติ กิจการที่มีความมั่นคงส่วนใหญ่ถือสัญชาติผสมไทยและต่างชาติ อย่างไรก็ตาม กลไกการแข่งขันของรัฐจะเอื้อต่อองค์การเภสัชกรรม และระเบียบการจัดซื้อของหน่วยงานสังกัดกระทรวง

สาธารณสุขเป็นอุปสรรคในการแข่งขันของผู้ประกอบการเอกชน โดยการผลิตร้อยละ 30 เป็นการผลิตโดยองค์การเภสัชกรรม และร้อยละ 70 เป็นผู้ประกอบการเอกชน มูลค่าการจัดจำหน่าย (Value) ตามช่องทางจัดจำหน่ายยาอยู่ในโรงพยาบาลรัฐร้อยละ 60 โรงพยาบาลเอกชนร้อยละ 20 และร้านยาร้อยละ 20 และเริ่มมีการเข้ามาแข่งขันของธุรกิจจากอินเดีย และจีน ซึ่งได้เปรียบด้านต้นทุนต่ำกว่าผู้ประกอบการไทย (Government Saving Bank, 2019)

ผู้เขียนมีความสนใจศึกษาแนวคิดในการพัฒนาองค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทยให้มีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น มีความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน และมีการเติบโตอย่างยั่งยืน ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564

หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ให้มีความสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และกำหนด

ยุทธศาสตร์เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมีความสำคัญ ทำให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ความยั่งยืนต่อไป (National Economic and Social Development Council, 2017) จุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพของ เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (United Nation, 2018) การพัฒนาที่ผ่านมาทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ความต้องการบริโภคสินค้าและบริการที่ไม่สมเหตุสมผล เป็นเหตุให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่เกินพอดีเกินความต้องการของการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง และมีของเหลือทิ้งเป็นมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมมาก ทำให้คุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชาติสมดุล ถึงแม้จะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ตาม นอกจากนี้การเคลื่อนย้ายการลงทุนระหว่างประเทศ การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การลดมลพิษและของเสียที่เกิดจากภาคการผลิต จะทำให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมกลับสู่สมดุล เป็นการสร้างความเข้มแข็งของสังคมและเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเชื่อมโยงการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (National Economic and Social Development Council, 2017) เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน มีความสำคัญ ทำให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนต่อไป จุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพของ เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (United Nation, 2018) ด้านเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดดุลยภาพของการพัฒนา คือ เศรษฐกิจที่มีความมั่นคง มีขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพึ่งพาตนเองได้ ด้านสังคม หมายความว่ารวมถึงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศาสนาซึ่งเป็นระเบียบวิถีชีวิตของสังคม โดยการดำเนินงานที่รับผิดชอบ ต่อสังคม (Department of Industrial Works, 2020) ทำให้มนุษย์ปรับตัวเข้าสู่สิ่งแวดล้อมและระเบียบทางจิตใจของคนในสังคม ทำให้สังคมสงบสุข ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมนั้น หมายความว่ารวมถึงทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทุกสิ่งล้วนเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันอย่าง

เป็นระบบนิเวศน์ (World Commission on Environment and Development, 2018) ซึ่งสามารถให้คนหรือโทษแก่มนุษย์ได้ขึ้นอยู่กับความสมดุลหรือขาดสมดุลของระบบนิเวศน์นั้น (National Economic and Social Development Council, 2017)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และเติบโตอย่างยั่งยืน (Sustainable Development and Growth)

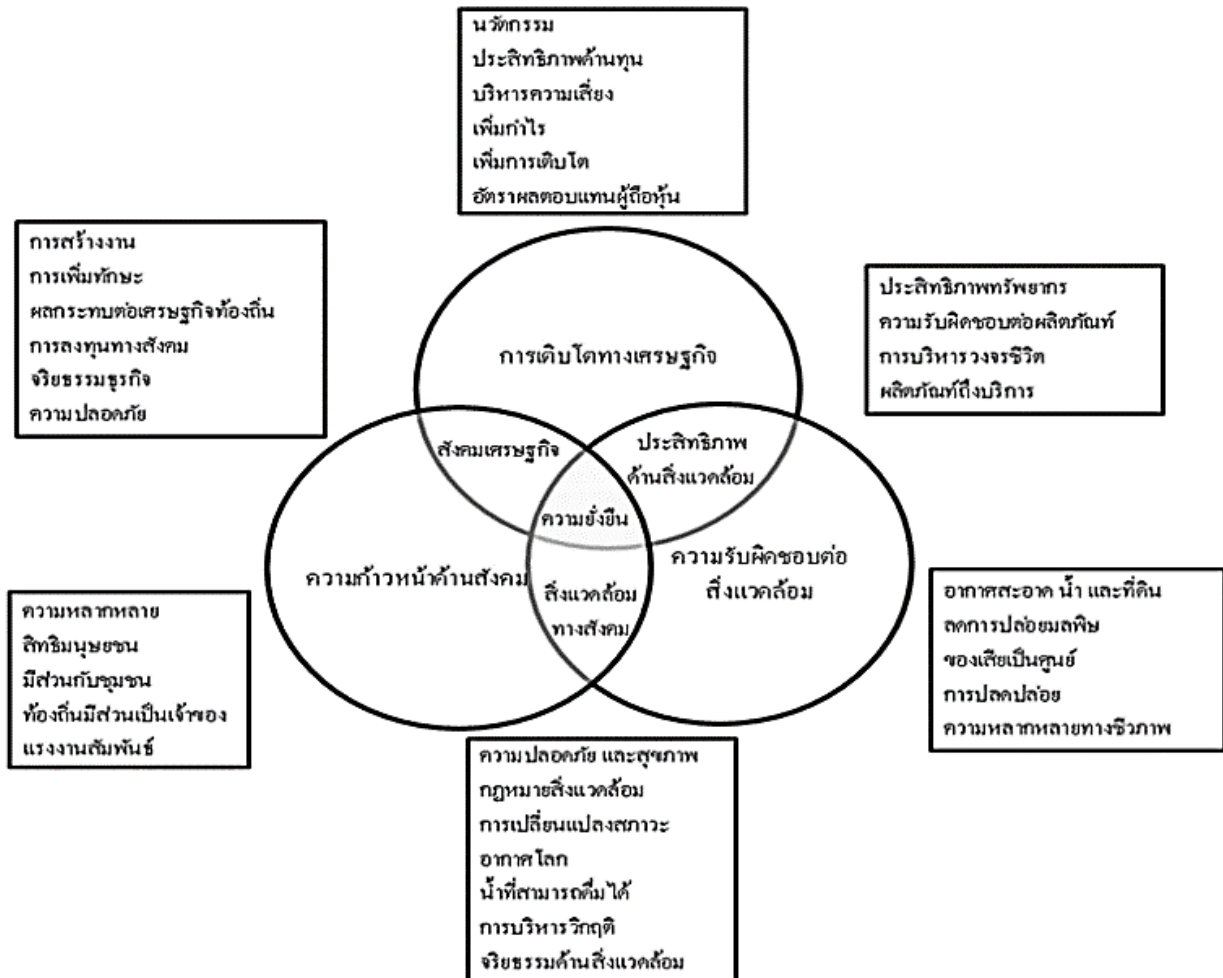
องค์การสหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาขึ้น และได้เผยแพร่แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Our Common Future) โดยเรียกร้องให้มนุษยชาติเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต และวิถีการพัฒนาใหม่ เพื่อความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและข้อจำกัดของธรรมชาติภายในปี พ.ศ. 2573 The 2030 Agenda for Sustainable Development (United Nation, 2018) สมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) หมายความว่า การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในตอบสนองความต้องการคนรุ่นต่อไปในอนาคต (United Nation, 2018) สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) 20 ปี พ.ศ. 2561- 2580 มุ่งเน้นการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Sustainable Development and Growth) มีการเติบโตที่สมดุล ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต (National Economic and Social Development Council, 2018)

ประเด็นการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบัน ซึ่งจะมีความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน และมีการเติบโตอย่างยั่งยืนได้ จะต้องมีการดำเนินงานในแนวทางซึ่งประกอบด้วย เป้าหมาย 3 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ (Economic Prosperity) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Quality) และด้านสังคม (Social Equity) ทั้ง 3 มิตินี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ความสำคัญเพียงมิติใดมิติหนึ่งเพียงด้านเดียวโดยไม่ให้ความสำคัญกับด้านอื่น (United Nation, 2018) การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตยาให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืนได้นั้น ต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมการผลิตยาให้สูงขึ้นและพึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนให้ใช้

วัตถุประสงค์ในการผลิตยาที่ผลิตเองได้ในประเทศ หน่วยงานวิจัยของสถาบันการศึกษาทำการขยายผลต่อยอด เป็นต้น รวมไปถึงการบริหารทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ด้วยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ ลดปริมาณของเสียที่เป็นมลภาวะ เช่น การบำบัดของเสียก่อนปล่อยลงสู่สิ่งแวดล้อมหรือการลดการปลดปล่อยของเสียให้มากที่สุด พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบต่อ

สังคม เช่นการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเชิงสร้างสรรค์ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของบริษัทให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง กระทรวงอุตสาหกรรมโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรมส่งเสริมการผลิตที่รับผิดชอบต่อสังคม โดยให้รางวัลอุตสาหกรรมดีเด่นประเภทความรับผิดชอบต่อสังคม (Department of Industrial Works, 2020)

ภาพที่ 2 ความยั่งยืน

ที่มา : ดัดแปลงจาก Sustainability Scope ConocoPhillips

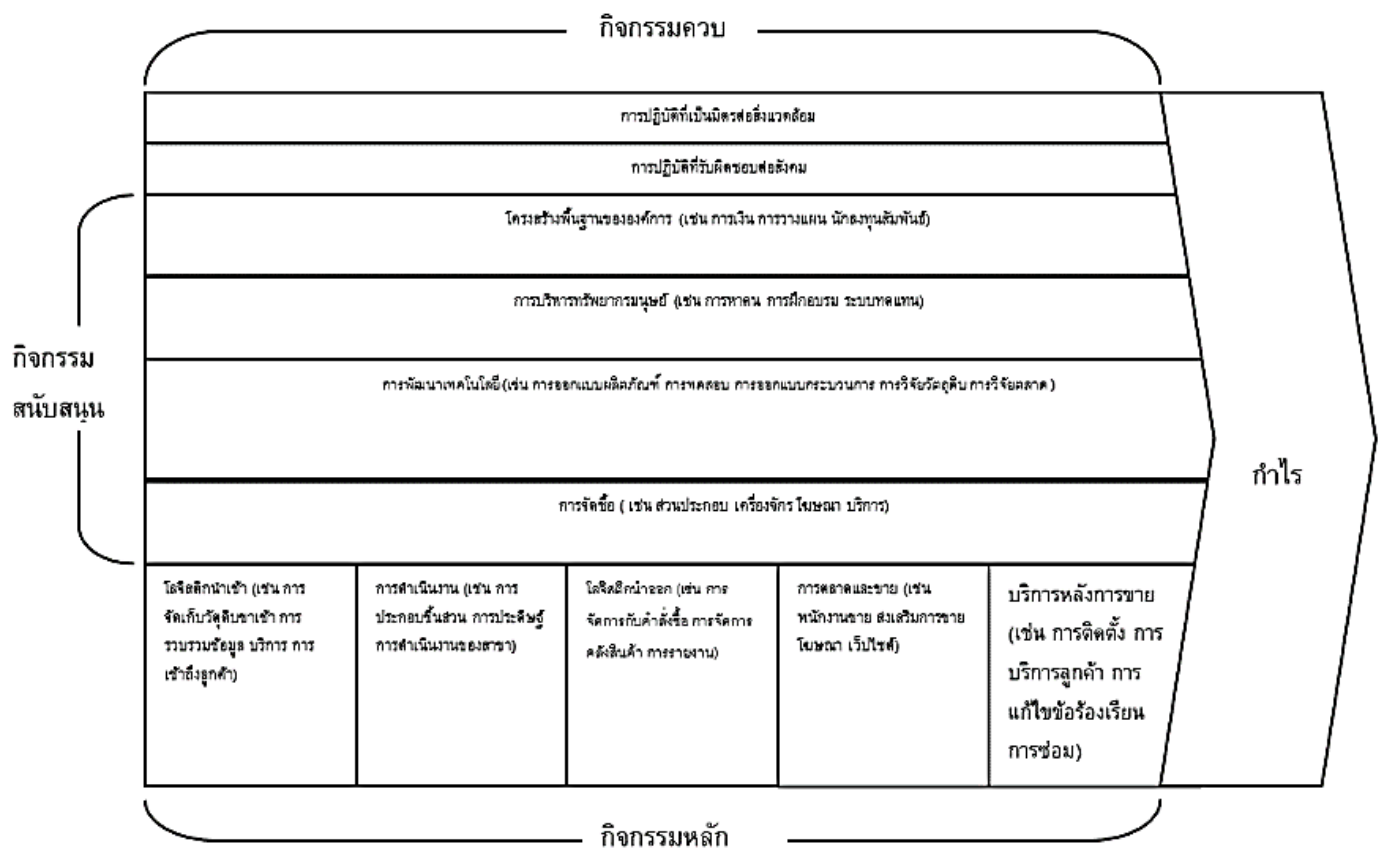
ไตรห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Triple Value Chain)

แนวคิดไตรห่วงโซ่แห่งคุณค่าได้ถูกพัฒนามาจากกลยุทธ์ทะเลสีเขียว (Green Ocean Strategy) ซึ่งครอบคลุมทุกกิจกรรมของกิจการ เพื่อการเติบโตและมุ่งเน้นความยั่งยืนของกิจการ โดยประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จากความตระหนักของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น และทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง รวมถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่

เปลี่ยนแปลงไปในด้านลบเป็นอย่างมาก (World Commission on Environment and Development, 2018) และก็จะยังเป็นประเด็นที่อยู่คู่กับสังคมโลกไปอีกนานจวบจนสิ้นอายุขัยของคนรุ่นปัจจุบัน (Thaipat Institute, 2016) องค์การธุรกิจจึงจำเป็นต้องหันมาให้ความสำคัญกับประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามไปด้วย และนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่ประกอบด้วยมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในที่สุด

(United Nation, 2018) การดำเนินงานรับผิดชอบต่อสังคม เชื่อมโยงกับกลยุทธ์ขององค์กรนี้ ในบางหน่วยงานยังมีแนวคิดในการแยกสังคมกับธุรกิจออกจากกัน แต่ในปัจจุบันสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคมเข้ากับกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันขององค์กร (Thaipat Institute, 2016) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและสังคมจะเป็นลักษณะที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน นั่นคือองค์กรธุรกิจต้องขายสินค้าและบริการที่จะนำรายได้เข้ามาให้อยู่รอด ในขณะที่สังคมก็ต้อง

พึ่งพาองค์กรในการผลิตสินค้าและบริการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมหลัก กิจกรรมสนับสนุน และกิจกรรมควบ ในลักษณะที่ส่งผลเป็นบวกหรือเป็นลบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมปกติของธุรกิจ (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) ไม่ว่าจะเป็กิจกรรมหลัก หรือกิจกรรมสนับสนุน ก็สามารทก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ เงื่อนไขสังคมและสิ่งแวดล้อมอาจส่งผลกระทบต่อ องค์กรได้เช่นกันดังแสดงในภาพที่ 3 (Thaipat Institute, 2016)

ภาพที่ 3 Triple Value Chain
ที่มา: ดัดแปลงจาก Greenoceansociety.com

แนวคิดไตรกำไร (Triple Bottom Line)

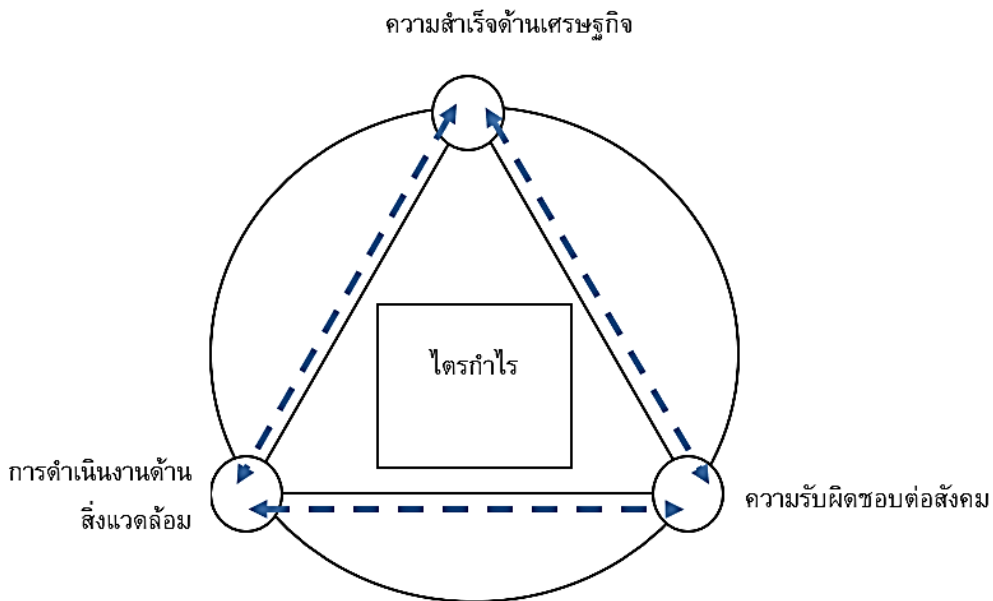
บัญญัติเป็นครั้งแรกโดย จอห์น เอลคิงตัน (John Elkington) ผู้ร่วมก่อตั้ง Environment Data Service (National Institute of Development Administration, 2018) เป็นแนวคิดที่ขยายการวัดเป้าหมายความสำเร็จและคุณค่าขององค์กร เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมอย่างสมดุล คือ ในด้านเศรษฐกิจเป็นการทำให้ธุรกิจเติบโต ในด้านสังคมมีการเกื้อกูลต่อสังคมรอบข้าง และในด้านสิ่งแวดล้อมได้มี

การดูแลสิ่งแวดล้อม (National Institute of Development Administration, 2018) ซึ่งแต่เดิมสนใจแค่กำไร (Profit) หันมาสนใจเรื่องมนุษย์และโลกเพิ่มอีกด้วย ไตรกำไรหรือเรียกว่า Triple Bottom Line (TBL) หรืออาจจะเรียกว่า 3P ได้แก่ People (มนุษย์) Planet (โลก) และ Profit (กำไร) หมายถึงการดำเนินธุรกิจที่มุ่งเน้นการดำเนินการที่สมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการเป็นองค์กรที่เติบโตอย่างยั่งยืน (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) ผลดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ

คือการได้มาซึ่งความมั่งคั่งของผลประกอบการขององค์กรนั้น คือกำไรสุทธิของกิจการที่จะไปสู่ผลตอบแทนที่ผู้ถือหุ้นจะได้รับ ผลดำเนินงานด้านสังคมคือการให้ความสำคัญกับคนในชุมชน และบุคลากรในองค์กร เพื่อให้คนในชุมชนและบุคลากรในองค์กรได้รับความยุติธรรม ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตขององค์กร ซึ่งถือเป็นการเติบโตอย่างยั่งยืนที่แท้จริง ผลดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมคือการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติซึ่งการเติบโตของกิจการจะต้องสร้างประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) และดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ทำให้องค์กรสามารถประเมินความเสี่ยงและตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างครบถ้วน นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (National Institute of Development Administration, 2018) หลายองค์กรมุ่งเน้นการ

ดำเนินการเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนใน 3 ด้านตามหลัก Triple Bottom Line คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน (Management System Certification Institute, 2020)

แนวคิดหลักของ Triple Bottom Line หรือมีความหมายเดียวกันกับ Global Reporting Initiative (GRI) หรือ Corporate Social Responsibility (CSR) หรือ Environment Social Governance (ESG) (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) มีใจความสำคัญคือการเปลี่ยนจากการให้ผลตอบแทนไปตกอยู่กับผู้ถือหุ้นเพียงฝ่ายเดียว มาเป็นการให้ผลตอบแทนไปตกอยู่กับผู้มีส่วนได้เสียของบริษัท ซึ่งความหมายของผู้มีส่วนได้เสียนั้นจะกว้างกว่าผู้ถือหุ้น โดยรวมไปถึงมนุษย์และโลกด้วย ดังนั้น Triple Bottom Line หรือ 3BL จึงประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ส่วนหลัก ๆ นั่นก็คือ People, Planet และ Profit (AMOS O. Arowoshegbe, 2016)

ภาพที่ 4 Triple Bottom Line
ที่มา: ดัดแปลงจาก <http://www.ecogreenhotel.com>

แต่เดิมนั้นภาคธุรกิจจะตัดสินประสิทธิภาพการทำงานด้วยสิ่งเดียว คือผลตอบแทนทางการเงิน อย่างไรก็ตามทุกวันนี้ภาคธุรกิจจำนวนมากได้มองผลกระทบธุรกิจมีต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่ธุรกิจนั้นดำเนินธุรกิจอยู่ด้วย โดยการใช้ Triple Bottom Line ซึ่งเป็นความคิดที่ช่วยให้องค์กรในภาคธุรกิจสามารถประเมินประสิทธิภาพในการทำงานโดยนำเอามุมมองทางด้านความยั่งยืน หรือวิธีการผสมผสานคุณค่าทางสังคมทั้ง

สามด้านมาใช้ร่วมด้วย social enterprise การดำเนินธุรกิจโดยยึดหลัก Triple Bottom Line คือ การสร้างผลตอบแทนให้แก่สังคมและชุมชน (social) การรักษาสีสิ่งแวดล้อม (environment) และการบริหารจัดการธุรกิจเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไรอย่างเป็นธรรมชาติ (economic) โดยสามแกนหลักนี้เป็นแนวทางพื้นฐานสำคัญในการทำธุรกิจเพื่อประโยชน์ต่อสังคม ในขณะที่ผู้ประกอบการรายเล็กยังต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันที่รุนแรงทั้งจากผู้ผลิตภายใน

ประเทศและผู้นำเข้ายาจากต่างประเทศ (Government Saving Bank, 2019)

Triple Bottom Line เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในต่างประเทศ โดยเฉพาะอเมริกา ซึ่งมีการปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายและมีการผลักดันจากภาครัฐและเอกชนให้แต่ละองค์กรนำไปใช้ ซึ่งผู้ลงทุนได้เห็นความสำคัญและนำไปใช้ในการวิเคราะห์โอกาสในการร่วมลงทุนในกิจการใดกิจการหนึ่ง อย่างเช่น อเมริกาเหนือ มีสถาบัน Ceres and the Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) ที่ก่อตั้งในปี 2002 เพื่อจัดอันดับและให้รางวัลแก่องค์กรที่มีผลรายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ดีที่สุดของทุก ๆ ปี หรือจะเป็น TBLI Group™ ซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นในปี 2001 ในประเทศเนเธอร์แลนด์ ดำเนินงานด้านการส่งเสริมการลงทุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบ Triple Bottom Line และช่วยผลักดันองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกให้ตระหนักและเพื่อให้ดำเนินธุรกิจไปในแนวทางนี้ ประเทศที่สนับสนุนการรายงาน Triple Bottom Line ได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น แคนาดา นิวซีแลนด์ แอฟริกาใต้ สวิสเซอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) สำหรับในประเทศไทยนั้น Triple Bottom Line ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายเท่าที่ควร การขาดการผลักดันและสนับสนุนจากภาครัฐและประชาชนยังขาดการรับรู้ถึงความสำคัญ แม้ว่า Triple Bottom Line จะยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควรในประเทศไทย และมักเกิดจากการสมัครใจของบริษัทใหญ่ ๆ ซึ่งแท้จริงแล้วควรนำไปใช้กับองค์กร

ในทุกระดับ เพราะทุกกิจการแม้จะเล็กหรือใหญ่ ก็ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับ 3P แทบทั้งสิ้น (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) หลายองค์กรต่างคำนึงถึงแนวคิดไตรกำไร ด้วยการวัดผลงานขององค์กรในสามมิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม (Management System Certification Institute, 2020) ซึ่งต่างจำเป็นต้องเชื่อมโยงระบบธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมอย่างมีบูรณาการ สำหรับองค์กรธุรกิจแล้วเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นเป้าประสงค์สูงสุดทางธุรกิจที่คาดหวัง ยิ่งบริษัทมีพันธสัญญาและการปฏิบัติต่อนโยบาย CSR มากยิ่งเป็นการส่งเสริมการลงทุนในไตรกำไรที่จะได้รับมากยิ่งขึ้น

องค์กรธุรกิจมีตัววัดผลสำเร็จเพิ่มเติมโดยไม่เพียงแต่วัดผลแบบดั้งเดิมคือบรรทัดสุดท้ายในบัญชีหรือผลสำเร็จทางการเงินที่เรียกว่ากำไร ซึ่งเป็นผลเป็นผลตอบแทนการลงทุนหรือมูลค่าที่ผู้ถือหุ้นสนใจ แต่ควรสนใจผลกระทบต่อเศรษฐกิจในวงกว้าง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคมที่ธุรกิจตั้งและดำเนินกิจการอยู่ด้วย (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) ประเด็นความยั่งยืนมีความเฉพาะเจาะจงที่แตกต่างกันในแต่ละอุตสาหกรรม ดังแสดงในตารางที่ 3 บริษัทฯเผชิญกับประเด็นสำคัญทางสังคมและสิ่งแวดล้อมแตกต่างจากอุตสาหกรรมยานยนต์ ธนาคาร เหมืองแร่ และค้าปลีก ดังนั้นบริษัทควรสำรวจว่าบริษัทอยู่ในตำแหน่งที่มีแรงขับเคลื่อนที่ผลึกความยั่งยืนในธุรกิจ และตำแหน่งของบริษัทมีความสัมพันธ์กับประเด็นอุตสาหกรรม

ตารางที่ 3 ประเด็นสำคัญด้านความยั่งยืน

อุตสาหกรรม	ประเด็นความยั่งยืน
อุตสาหกรรมยา	ความต้องการรูปแบบธุรกิจใหม่ที่สามารถในการเข้าถึงยาและซื้อหาได้ในประเทศกำลังพัฒนา
อุตสาหกรรมเกษตรและไบโอเทค	ความจำเป็นในการวัดความรับผิดชอบต่อภัย ความหวาดกลัวต่อการปรับปรุงพันธุกรรมของเมล็ดพันธุ์และอาหารจากสิ่งมีชีวิตและน้ำ
อุตสาหกรรมกระดาษ	การสร้างสรรคโปรแกรมประกันความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของการเก็บเกี่ยวผลิตภัณฑ์
อุตสาหกรรมพลังงาน	ความตระหนักต่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการขุดเจาะน้ำมันมีผลต่อภาวะโลกร้อน

ที่มา : ดัดแปลงจาก Triple Bottom Line (Savitz, 2006)

ในการดำเนินธุรกิจนั้น บริษัทไม่ได้ใช้เพียงทรัพยากรทางการเงินเท่านั้น เช่น เงินลงทุน และรายได้จากการขาย แต่บริษัทได้ใช้ทรัพยากรทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำ ไฟฟ้า วัตถุดิบ และทรัพยากรทางสังคม เช่น เวลาและพรสวรรค์ของของลูกจ้างในชุมชน และโครงสร้างพื้นฐานที่จัดเตรียมโดยหน่วยงานภาครัฐ ธุรกิจที่มีความยั่งยืนนั้นควรถูกวัดได้ มีเอกสาร และรายงานผลตอบแทนที่เป็นบวกทั้ง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) ซึ่งเป็นผลกำไรที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะได้รับ จอห์น

เอลคิงตัน (John Elkington) ได้อธิบายเพื่อความเข้าใจในความยั่งยืนว่าในขณะที่การปฏิบัติเพื่อความยั่งยืนเป็นศิลปะ การวัดความยั่งยืนกำลังกลายเป็นวิทยาศาสตร์ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมาย ตัวชี้วัด ที่องค์การธุรกิจวัดผลการดำเนินงานและทำรายงานได้ในบริบทของสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจขององค์การธุรกิจนั้น รวมถึงมีการเพิ่มขึ้นของสถาบันและนักลงทุน ผู้บริโภค และแรงงานได้ให้ความสำคัญและประเมินว่าองค์การธุรกิจนั้น ๆ ในรูปแบบใด

ตารางที่ 4 ไตรกำไร และตัวชี้วัด

เศรษฐกิจ	สิ่งแวดล้อม	สังคม
ยอดขาย กำไร ผลตอบแทน	คุณภาพอากาศ	การปฏิบัติต่อแรงงาน
การจ่ายภาษี	คุณภาพน้ำ	ผลกระทบต่อชุมชน
การหมุนเวียนเงิน	การใช้พลังงาน	สิทธิมนุษยชน
การสร้างงาน	การเกิดของเสีย	ความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์

ที่มา : ดัดแปลงจาก Triple Bottom Line (Savitz, 2006)

ไตรกำไรได้แสดงให้เห็นความจำเป็นของความยั่งยืนโดยวัดผลกระทบของกิจกรรมขององค์การต่อโลก ไตรกำไรที่เป็นบวกสะท้อนถึงมูลค่าที่เพิ่มขึ้นในบริษัท ซึ่งรวมถึงผลกำไรและมูลค่าของผู้ถือหุ้นและทุนทางสังคม คน และสิ่งแวดล้อม ไตรกำไรถูกแสดงออกมาในรูปตัวเลขและถ้อยคำบรรยาย บอกระดับว่าบริษัทได้สร้างหรือไม่ได้สร้างมูลค่าสำหรับผู้ถือหุ้นและสังคม ในรายงานทางเศรษฐกิจไม่สามารถลดเหลือเพียงตัวเลขเพียงตัวเดียว (AMOS O. Arowoshegbe, 2016) ดังนั้นความยั่งยืนจึงไม่ใช่สิ่งที่สามารถแสดงแบบแม่นยำขนาดหรือสมบูรณ์แบบในการอธิบายผลประโยชน์ของผู้บริโภคหรือชุมชนโดยใช้ตัวเลขเพียงตัวเดียว และตัวเลขเหล่านั้นก็ต้องการคำอธิบายประกอบเพื่อความถูกต้อง นั่นเป็นเหตุผลว่าทำไมรายงานทางการเงินจึงต้องมีคำอธิบายประกอบการตัดสินใจและวิเคราะห์ประกอบไปด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายแห่งชาติ ด้านยาและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ สภาพทั่วไปและสถานการณ์ปัจจุบัน แนวโน้มของอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันไทยและแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทย

อยู่ในสถานะสูงเสี่ยง เนื่องจากต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศเป็นหลัก ประเทศยังไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืนและความมั่นคงทางยา ดังนั้นแนวคิดในการวัดความสำเร็จของการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์การธุรกิจผลิตยาแผนปัจจุบันไทยที่สำคัญ 3 ตัววัดหลัก ได้แก่ ผลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ ผลการดำเนินงานด้านสังคม และผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม จึงเป็นตัวชี้วัดเพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนส่งเสริมให้อุตสาหกรรมผลิตยาไทยมีการเติบโตอย่างยั่งยืนและประเทศไทยมีความมั่นคงทางยาอย่างยั่งยืนในระยะเวลา 20 ปี ข้างหน้า

References

AMOS O. Arowoshegbe. Sustainability and Triple Bottom Line: An Overview of Two Interrelated Concepts. 2016. *IJPS* 2016; Aug. (2): 88-123. Available on <https://www.researchgate.net/>. Accessed on June 1, 2020,

Government Savings Bank Economic Research Center. Industrial Update / Pharmaceutical industry. 2017. Available from <https://www.gsb.or.th/>. Accessed on June 3, 2020.

- Government Savings Bank Economic Research Center. Pharmaceutical industry. 2019. Available from <https://www.gsb.or.th/>. Accessed on May 31, 2020.
- Krungsri Research Center. Business trends / industry years 2019 – 2021. 2019. Pharmaceutical industry. Available from <https://www.krungsri.com/>. Accessed on May 30, 2020.
- Management System Certification Institute. Guidelines for conducting business according to the Tri Bottom Line principles. 2020. Accessed from <https://intelligence.masci.or.th/>. Accessed on May 30, 2020.
- Ministry of Commerce, Department of Business Development. Report of income statement of drug companies. 2019. Available from <https://www.dbd.go.th/>. Accessed on June 3, 2020.
- Ministry of Commerce, Department of Trade Negotiations. Value of Thai exports and imports by 2020 / Pharmaceutical products. 2020. Available from www.dtn.go.th/. Accessed on June 3, 2020.
- Ministry of Industry, Department of Industrial Works. Social Responsibility Award. 2020. Available from <http://www.industry.go.th/>. Accessed on June 1, 2020.
- Ministry of Industry, The Board of Investment of Thailand. BOI adjusts the promotion policy for pharmaceutical industry. 2020. Available from <http://www.boi.go.th/>. Accessed on June 3, 2020.
- Ministry of Public Health, Food and Drug Administration. List of Pharmaceutical Manufactures with PIC/S GMP Certified. 2017. Available from <http://www.fda.moph.go.th/>. Accessed on May 30, 2020.
- Ministry of Public Health, Food and Drug Administration. National policy on medicine and strategy National Drug System Development 2017-2021. 2017. Available from <http://ndi.fda.moph.go.th/>. Accessed on May 30, 2020.
- Ministry of Public Health, Food and Drug Administration. Situation related to the development of Drug, Herbal Medicine and Biological Products. 2017. Available from <http://ndi.fda.moph.go.th/>. Accessed on May 31, 2020.
- National Economic and Social Development Council. National Strategy 2018-2037. 2018. Available from <http://nscr.nesdb.go.th/>. Accessed on June 2, 2020.
- National Economic and Social Development Council. The 12th National Economic and Social Development Plan 2017-2021. 2017. Available from <https://www.nesdc.go.th/>. Accessed on May 30, 2020.
- National Institute of Development Administration. Professional MBA NIDA. 2018. Available from <https://es-la.facebook.com/prombanida/photos/triple-bottom-line>. Accessed on June 7, 2018.
- Savitz, Andrew W. *The Triple Bottom Line*. San Francisco. A Wiley Imprint; 2006.
- Stock Exchange of Thailand. Social Responsibility. 2020. Available from <https://www.set.or.th/>. Accessed on May 30, 2020.
- Thaipat Institute. Global warming and climate change. 2016. Available from <http://www.greenoceansociety.com/>. Accessed on June 6, 2020.
- United Nation. Sustainable Development Goal. (2018). Available on <https://sustainabledevelopment.un.org/>. Accessed on June 1, 2020.
- World Commission on Environment and Development. Report of the World Commission on Environment and Development - Our Common Future. 2018. Available on <https://sustainabledevelopment.un.org/>. Accessed on June 1, 2020.